

SƏHİH ƏQİDƏ

(Sual və Cavablarla)

Müəllif:
Abdus-Sələm ibn Bərcis

Tərcümə:
Mansur Cəlil

Bakı 2020

Rəhmli və Mərhəmətli Allahın adı ilə

Həqiqətən həmd Allaha məxsusdur. Ona həmd edir, Ondan kömək və bağışlanma diləyirik. Öz şərimizdən və pis əməllərimizdən Ona sığınırıq. Allah kimə hidayət verərsə, onu azdıran olmaz. Kimi də azdırsa, ona hidayət verən tapılmaz. Şahidlik edirəm ki, Allahdan başqa ibadətə layiq haqq məbud yoxdur, O təkdir, Onun şəriki yoxdur və şahidlik edirəm ki, Muhəmməd ﷺ Onun qulu və elçisidir.

“Ey iman gətirənlər! Allahdan Ona layiq olan tərzdə qorxun və ancaq müsəlman olduğunuz halda ölün!” (Ali-İmran, 102).

“Ey insanlar! Sizi tək bir candan xəlq edən, onun özündən zövcəsini yaradan və onlardan da bir çox kişi və qadın (törədib yer üzünə) yayan Rəbbinizdən qorxun! Adı ilə bir-birinizdən (cürbəcür şeylər) istədiyiniz Allahdan və qohumluq əlaqələrini kəsməkdən çəkinin! Həqiqətən, Allah sizə nəzarət edir” (ən-Nisa, 1); **“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və doğru söz danışın ki, O, əməllərinizi islah etsin və günahlarınızı bağışlasın. Kim Allaha və Onun Elçisinə itaət etsə, böyük bir uğur qazanar”** (əl-Əhzab, 70-71).

Həqiqətən də kəlamların ən doğrusu Allahın kəlamı, yolların ən xeyirlisi Muhəmmədin ﷺ yoludur. (Din adı ilə) ən şərli işlər (əməllər) yeniliklərdir. Hər bir yenilik bidətdir, hər bir bidət zəlalətdir və hər bir zəlalət isə oddadır.

Bundan sonra: Həqiqətən də doğru İslam əqidəsi - dinin əsli, millətin ruhu və şəriətin əsasıdır. Bu əqidə, sabit üsulları, sağlam əsasları və mətin qaydaları ilə başqalarından (dinlərdən) fərqli olaraq, insanların səadətini, rifahını və sevincini qorumuşdur. Buna görə də, açıq əlamətləri, sağlam dəlilləri və hüccətləri ilə sağlam fitrətə, düzgün ağıla və sağlam qəlbə müvafiq olmuşdur.

Buna görə də bütün aləmin bu səhih, saf və təmiz əqidəni öyrənməyə ehtiyacı var, çünki bu əqidə səadətə özəyi, uğurun ruhudur. Ağacda suyun, cismdə ruhun və bədəndə isə sağlamlığın rolu tək, bu (əqidə də) yaşamağın əsasıdır. Bütün müsəlmanların zehmində öz yerini tapması üçün daim onun haqda düşünmək və onu zikr etmək vacibdir. Önümüzdə olan əqidə açıq-aydındır. Heç bir fikrə, xəyala, rəyə və düşüncəyə ehtiyacı yoxdur. Hər bir müsəlmanın üzərinə rəsulların etiqad etdiyi kimi etiqad etməsi vacibdir. Peyğəmbərimizin ﷺ dəvət etdiyi üsullara şəxsiz və tərəddüd etmədən inanmalıdır. Uca Allah buyurur: **“Peyğəmbər öz Rəbbindən ona nazil edilənə iman gətirdi”** (əl-Bəqərə, 285).

Bu qısa faydalı risalə - Şeyx Abdus-Sələm ibn Barcisin راجع kitabından ixtisar etdiyim risalədir. Müsəlman bu kitabda İslam əqidəsinin açıq-aydın üsullarına və əlamətlərinə, əhəmiyyətli əsaslarına rast gəlir. Müsəlman onu tərək edə bilməz. Hər bir şeyi (kəlməni) güclü dəlilləri və şahidləri ilə qeyd etdim. Bu kitabı ilk başlayan müsəlmana əqidəni öyrənmək və onun həyatında ehtiyacı olduğu şeylər üçün birinci dərəcə səviyyəsində etdim.

Yazdı:

Əbu Muhəmməd Abdullah ibn Muhəmməd Səid Raslan

Birinci dər

Rububiyyət tövhidində səhih əqidə

1-ci sual: Rububiyyət tövhidində əqidəmiz nədir?

Cavab: Əhli Sünnə vəl-Cəməa etiqad edir ki, Uca Allah yaratmağında, mülkündə və idarəçiliyində təkdir.

2-ci sual: Buna dəlil nədir?

Cavab: Uca Allah buyurur: *“Doğrudan da, Rəbbiniz göyləri və yeri altı gündə yaradan, sonra da Ərşə ucalan Allahdır. O, gündüzü sürətlə təqib edən gecə ilə örtüb bürüyür. Günəşi, ayı və ulduzları Öz əmrinə tabe edən də Odur. Əslində, yaratmaq da, əmr etmək də Ona məxsusdur. Aləmlərin Rəbbi Allah nə qədər xeyirxahdır”* (əl-Əraf, 54); *“Göylərin və yerin hökmü Allahın əlindədir. O, istədiyini yaradır, istədiyinə ancaq qız, istədiyinə də ancaq oğlan verir”* (əş-Şura, 49).

3-cü sual: Müşriklər (Allaha şəriq qoşanlar) Rububiyyət tövhidində ixtilaf etmişdirlərmi?

Cavab: Tövhidin bu qismində insanlardan heç kim – istər müsəlman olsun, istər kafir - (ateistlərdən başqa) ixtilaf etməmişlər. Uca Allah kafirlər haqqında buyurmuşdur: *“Əgər sən onlardan: “Göyləri və yeri kim yaratmışdır?”– deyər soruşsan, onlar hökmən: “Allah!”– deyəcəklər. De: “Həmd olsun Allaha!” Lakin onların çoxu (bunu) bilmir”* (Loğman, 25).

4-cü sual: Əgər müşriklər Rububiyyət tövhidinə iman etmişdilsə, bəs nə üçün Allahdan başqa özlərinə ilahlar götürürdülər?

Cavab: Müşriklər etiqad edirdilər ki, onların ilahları Allah ilə onlar arasında vasitədir. Onları Allah yanında şəfaətçi götürürdülər. Uca Allah buyurur: *“Doğrusu, əsl din ancaq Allaha məxsusdur. Allahı*

qoyub başqalarını özlərinə dost tutanlar: “Biz, onlara ancaq bizi Allaha daha çox yaxınlaşdırırsınız deyə ibadət edirik”– (deyirlər.) Əlbəttə ki, Allah ziddiyyətə düşdükləri şeylər barəsində onların arasında Öz hökmünü verəcəkdir. Şübhəsiz ki, Allah yalançı və kafirləri doğru yola yönəltməz” (əz-Zumər, 3); “O, bütün məbudları bir məbudmu etdi? Həqiqətən, bu, əcaib bir şeydir”. (Sad, 5)

5-ci sual: Əgər Rububiyyət tövhidi insanların qəlbində öz yerini tapmışdısa, bəs nə üçün Allah bunu Öz kitabında vurğulamışdır?

Cavab: Allah Rububiyyət tövhidini isbat və təkid üçün qeyd etmiş və bunu ibadət tövhidinin vacibliyinə dəlil etmişdir. Deməli, Rububiyyət tövhidi Allahdan başqa heç bir şeyə ibadət etməməyi gərəkdirmişdir. Uca Allah buyurur: “Ey insanlar! Sizi və sizdən öncəkiləri yaratmış Rəbbinizə ibadət edin ki, bəlkə (Allahdan) qorxasınız” (əl-Bəqərə, 21).

6-cı sual: Rububiyyət tövhidində şirkin batil olmasının əqli dəlili nədir?

Cavab: Uca Allah bizə Rububiyyət tövhidində şirkin batil olmasını xəbər vermişdir. Əgər belə olsaydı, o zaman göylər və yerlər fəsada uğrayardı. Uca Allah buyurur: “Allah Özünə heç bir övlad götürməmişdir. Onunla yanaşı heç bir ilah yoxdur. Əks təqdirdə hər ilah öz yaratdıqlarını özü idarə etmək istəyər və onların bir qismi digərinə üstün gəlməyə can atardı. Allah onların (Ona) aid etdikləri sifətlərdən uzaqdır”. (əl-Muminun, 91).

İkinci dərs

Ad və sifətlər tövhidində səhih əqidə

7-ci sual: Ad və sifətlər tövhidində Əhli-Sünnənin əqidəsi nədir?

Cavab: Əhli-Sünnə vəl-Camaat Allah və Rəsulunun ﷺ Allaha aid isbat etdiyi gözəl ad və uca sifətləri isbat edirlər. Onlar Qurandan və Peyğəmbərdən ﷺ sabit olan hədislərdən kənara çıxmırlar. Bütün sözləri isbat edir və onların mənasını Quranın nazil olduğu dildə başa düşür, keyfiyyətini isə Allaha həvalə edirlər. Çünki Allah onu Özünə xas etmiş və heç kəsə xəbər verməmişdir.

8-ci sual: Sabit qalmaq üçün şəriətin əsasları nədir?

Cavab: 1. Allah və Rəsulunun ﷺ Allaha aid isbat etdiyini artırmadan və azaltmadan isbat etmək.

2. Allahı sifətlərində məxluqlara bənzətməkdən çəkəndirmək.

Uca Allah buyurur: **“Onun heç bir bənzəri yoxdur. O, Eşidəndir, Görəndir”** (əş-Şura, 11).

3. Allahın sifətlərinin keyfiyyətini fikirləşməkdən uzaq olmaq.

Uca Allah buyurur: **“Onların elmi isə Onu ehtiva edə bilməz!”** (Taha, 100).

9-cu sual: Allahın sifətlərindən (Ərşin üzərinə yüksəlməsinə) necə iman edirik?

Cavab: Yüksəlmək sifətini Allahın həqiqi yüksəlməsi kimi isbat edirik. Mənasını bilir, keyfiyyətini isə bilmirik.

Onun mənası isə: Ucalıq və yüksəlməkdir. Ərəb dilində bu cür gəlmiş və bu mənə üzərində də Əhli-Sünnə vəl-Camaat ittifaq etmişlər. Keyfiyyətinə gəldikdə isə, bu ucalığın keyfiyyətini Allahdan başqa heç kəs bilmir və Onun şəriki yoxdur.

10-cu sual: Allahın sifətlərindən (Eşitmək sifətinə) necə iman edirik?

Cavab: Uca Allah buyurur: **“Şübhəsiz ki, Allah Eşidəndir, Görəndir”** (ən-Nisa, 58). Bu və bunun mislində olan ayələrdən istifadə edib Allahın görmək sifətini isbat edirik. Ərəb dilində eşitmək – səsləri dərk etmək deməkdir. Biz Allahın eşitmək sifətini isbat edirik. Allah onunla bütün şeyləri eşidir. Ancaq

yaratdıqlarından heç biri Allaha bənzəməz. Bunun keyfiyyətini Allaha həvalə edirik. Demirik ki, necə eşidir? Bu haqda elmsiz danışmırıq. Allah bu haqda bizə heç bir şey öyrətməmişdir. Əksinə onu Öz elmində gizlətməmişdir.

Üçüncü dər

Uluhiyyət (ibadət) tövhidində səhih əqidə

11-ci sual: Uluhiyyət (ibadət) tövhidində Əhli-Sünnənin əqidəsi nədir?

Cavab: Əhli-Sünnənin uluhiyyət tövhidində etiqadı - Allahı ibadətdə təkləşdirmək, Allahla yanaşı heç bir ilaha ibadət etməməkdir. Əhli-Sünnə Allahın əmr etdiyi bütün itaətləri - vacib və müstəhəb - hər birini Allaha aid edirlər. Allahdan başqasına səcdə etmirlər, Allahın evindən başqa heç bir yeri təvaf (dövr etmək) etmir və Allahdan başqası üçün qurban kəsmirlər. Allahdan başqası üçün nəzir vermirlər. Allahdan başqasına and içmirlər. Allahdan başqasına təvəkkül etmir və Allahdan başqasını çağırırlar (dua etmirlər). Bu uluhiyyət tövhididir.

Uca Allah buyurur: **“Allaha ibadət edin və heç bir şeyi Ona şərik qoşmayın!”** (ən-Nisa, 36).

12-ci sual: Uluhiyyət tövhidinin əsası nədir?

Cavab: Uluhiyyət tövhidinin əsası Allaha şərik qoşmamaq. Ondan Allaha sığınırıq. Şirk – Allaha qarşı edilən ən böyük zülmüdür. Uca Allah buyurur: **“Şühəsiz ki, Allah Özünə şərik qoşulmasını bağışlamaz, bundan başqa (günahları) isə dilədiyi kimsəyə bağışlayar”** (ən-Nisa, 48). Artıq Allah bizə bildirmişdir ki, şirk bütün əməlləri batil edir və insanı İslam ümmətindən çıxarır. Uca Allah buyurur: **“Əgər (Ona) şərik qoşsaydılar, əlbəttə, etdikləri əməllər puç olardı”** (əl-Ənam, 88).

13-cü sual: Müşrik kimdir?

Cavab: Kim ibadətin növlərindən birini Allahdan başqasına sərf edərsə, o müşrik və kafirdir.

14-cü sual: Duanın Allahdan başqasına edilməməsinə dəlil nədir?

Cavab: Dua ibadətdir və bunu Allah əmr etmişdir. Kim Allaha dua edirsə, (Onu) təkləşdirmişdir və o, tövhid əhlindədir. Kim Allahdan başqasına dua etmişsə, o, artıq şirk etmişdir. Uca Allah buyurur:

“Allahı qoyub, sənə nə bir fayda, nə də bir zərər verə bilməyən şeylərə yalvarma. Əgər belə etsən, sözsüz ki, zalımlardan olarsan” (Yunus, 106). Sünnədə Nömə'n ibn Bəşirdən ﷺ Allah Rəsulunun ﷺ belə dediyi rəvayət edilmişdir: **“Dua ibadətdir”**.¹

15-ci sual: Məlumdur ki, də peyğəmbər və onların qövmləri arasında münaqişə olmamışdır. Bəs peyğəmbərlərlə onların qövmləri arasında uluhiyyət tövhidində münaqişə baş vermişdirmi?

Cavab: Bəli. Uluhiyyət tövhidində peyğəmbərlər ilə qövmləri arasında münaqişə olmuşdur. Bu tövhidin bəyan olunması və ona dəvət olunması üçün rəsullar göndərilmişdir. Onun bərqərar olması və hüccət olması üçün kitablar endirilmişdir. Uuca Allah buyurur: **“Biz hər ümmətə: “Allaha ibadət edin, tağutdan uzaq olun”– (deyə), elçi göndərdik”** (ən-Nəhl, 36).

16-cı sual: Elçilər öz dövətlərinə tövhidin hansı növü ilə başlamışdırlar? Rububiyyət tövhidi, yoxsa Uluhiyyət tövhidi?

Cavab: Rəsullar öz qövmlərini uluhiyyət (ibadət) tövhidinə dəvətlə başlamışdırlar. Bütün elçilər öz qövmlərinə demişdir:

¹ İbn Məcə, 3828. əl-Albani səhih olduğunu bildirmişdir.

“Allaha ibadət edin. Sizin Ondan başqa ilahınız yoxdur” (əl-Əraf, 59).

17-ci sual: Müşriklərin öz şirklərində dəlilləri varmıdır?

Cavab: Müşriklərin öz şirkləri üçün nə sağlam əqli dəlilləri, nə də elçilərdən dəlilləri yoxdur. Allah əqli dəlillərlə müşriklərin şirklərini batıl etmişdir. Uca Allah buyurur: **“De: “Bir deyın görək, sizin Allahdan başqa tapındıqlarınız yer üzündə nə yaratmışlar? Yoxsa onların göylərin (yaradılmasında) bir şərikliyi var? Əgər doğru danışanlarsınızsa, mənə bundan əvvəl (nazil olmuş) bir kitab və ya elmdən qalan bir əsər gətirin”.** (əl-Əhqaf, 4).

Bu Allahdan başqa ibadət edilən hər şeyin batıl olmasına əqli və qəti dəlildir. Əgər onlar bir şey yarada bilmirlərsə, onların məxluqları onlara heç bir kömək edə bilməzlər. Buna qadir olan yalnız tək olan Allahdır. Onlara (ilahlara) ibadət etmək nəyə lazımdır?

18-ci sual: (Bu dində) tövhidin önəmi nədir?

Cavab: Əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, tövhid - ən birinci vacib olan şeydir. Allah tövhiddən başqasını heç kimdən qəbul etməyəcək.

Dördüncü dər

İmanın altı şərtində səhih əqidə

19-cu sual: İmanın altı ərkanı hansılardır?

Cavab:

1. Allaha iman;
2. Onun mələklərinə iman;
3. Onun kitablarına iman;
4. Onun elçilərinə iman;
5. Axirət gününə iman;

6. Qədərə iman.

20-ci sual: Allaha iman nəyin üzərində formalaşmışdır?

Cavab: İman rububiyyət, uluhiyyət və ad və sifətlər tövhidində iman etməklə formalaşmışdır.

Beşinci dərs

Mələklərə imanda səhih əqidə

21-ci sual: Mələklərə iman nədir?

Cavab: Mələklərə iman - onların mövcudluğuna iman etmək və Quranda qeyd edilən adlarına və əməllərinə iman etməkdir. Uca Allah buyurur: **“Peyğəmbər öz Rəbbindən ona nazil edilənə iman gətirdi, möminlər də (iman gətirdilər). Hamısı Allaha, Onun mələklərinə, kitablarına və elçilərinə iman gətirdilər”.** (əl-Bəqərə, 285).

Səhih Muslimdə rəvayət edilən hədisdə Cəbrail عليه السلام Muhəmməddən ﷺ iman barəsində soruşarkən, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: **“İman – Allaha, mələklərinə, kitablarına, elçilərinə, Axirət gününə və qədər in xeyrinə və şərinə iman etməkdir!”**²

22-ci sual: Mələklərin Quranda varid olmuş bəzi sifətlərini zikr et.

Cavab: Uca Allah Öz kitabında onları bu cür vəsf etmişdir: **“Göylərdə və yerdə kimlər varsa, (hamısı) Onundur. Onun yanında olanlar Ona ibadət etməyə təşəxxüs göstərmir və (bundan) yorulmurlar. Onlar gecə-gündüz, usanmadan (Onun) şəninə təriflər deyirlər”** (əl-Ənbiya, 19-20); **“(Kafirlər): “ər-Rahmən (Özünə) övlad götürdü!”– dedilər. O, pakdır, müqəddəsdir! Əksinə, (o mələklər) möhtərəm qullardır. (Mələklər) Ondan qabaq**

² əl-Buxari, 48, 50; Muslim, 11, 108.

danışmazlar; onlar ancaq Onun əmrini yerinə yetirərlər” (əl-Ənbiya, 26-27).

23-cü sual: Mələklərin uluhiyyəyə xas olan xüsusiyyətləri varmı?

Cavab: Xeyr! Onlar uca Allahın qullarıdır və Onun yaratdıqları məxluqlardandırlar. Onlar ibadət olunmağa layiq deyillər. Uca Allah buyurur: **“O gün (Allah) onların hamısını toplayacaq, sonra da mələklərə buyuracaq: “Bunlar sizəmi ibadət edirdilər?”** (Mələklər) **deyəcəklər: “Sən paksan, müqəddəssən! Onlar deyil, Sənsən bizim Hamimiz! Xeyr, onlar cinlərə ibadət edirdilər. Əksəriyyəti də məhz onlara iman gətirmişdi”** (Səba, 40-41).

24-cü sual: Onların yaradılış sifətləri necədir?

Cavab: Səhih Muslimdə rəvayət edilən hədisdə Aişə رضي الله عنها dedi: **“Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Mələklər nurdan, cinlər tüstüsüz oddan, Adəm isə sizə vəsf olunan şeydən (palçıqdan) yaradılmışdır!”**³

Onların yaradılış sifətlərindən – onların qanadlarının olması - onlardan iki qanadlı, üç qanadlı və dörd qanadlı olanları var. Uca Allah buyurur: **“Göyləri və yeri Yaradan, mələkləri iki, üç və dörd qanadlı elçilər edən Allaha həmd olsun! O, xəlq etdiklərindən istədiyini artırır. Həqiqətən, Allah hər şeyə qadirdir”** (Fətir, 1).

Səhih Buxaridə İbn Məsuddan رضي الله عنه rəvayət edilir ki, Peyğəmbər ﷺ Cəbraili altı yüz qanadlı görmüşdür.⁴

25-ci sual: Mələklər başqalarının cildinə girmək qüdrətinə malikdirlərmi?

Cavab: Bəli. Allah onlara gözəl cildlərə girmək qüdrəti vermişdir. Cəbrail جبرائيل Məryəm üçün cavan bir insan şəklində, İbrahimə və

³ Muslim, 2996, 5314, 7687.

⁴ Muslim, 174, 253-255, 450-452.

Lutun ﷺ qövmünə hörmətli qonaq şəklində, azan endirdikdə başqa cildə nazil olmuşdur.

26-cı sual: Allah müşriklərin “Mələklər Allahın qızlarıdır!”-sözlərini rədd etmişdir. Bunu izah et!

Cavab: Uca Allah buyurur: “(Kafirlərdən) soruş: “Nəyə görə qızlar sənin Rəbbinin, oğlanlar isə onların olmalıdır?” Yoxsa Biz mələkləri dişi yaratmışıq və onlar da (buna) şahid olublar? Həqiqətən, onlar yalan uydurub deyirlər: “Allah doğmuşdur”. Şübhəsiz ki, onlar yalançıdır. Məgər (Allah) qızları oğlanlardan üstünmü tutmuşdur? Sizə nə olub, bu necə mühakimədir yürüdürsünüz? Məgər düşünüb ibrət almayacaqsınız? Yoxsa sizin aydın bir dəliliniz vardır? Əgər doğru deyirsinizsə, kitabınızı gətirin!” (əS-Saffət, 149-157).

27-ci sual: Cəbrail ﷺ haqda nə bilirsən?

Cavab: Cəbrail ﷺ vəhy ilə mükəlləf olunmuşdur. Uca Allah buyurur: “**Kim Allaha, Onun mələklərinə və elçilərinə, Cəbrailə və Mikailə düşməndirsə, şübhəsiz ki, Allah da o kafirlərə düşməndir**” (əl-Bəqərə, 98).

Peyğəmbər ﷺ onu (Cəbraili) Əlbat adlı yerdə altıyüz qanadlı görmüşdür. O, öz əzəmətli qanadları ilə göyün üzünü tutmuşdur. Sonra onu Merac gecəsi görmüşdür. Onu öz surətində bu iki vaxtdan başqa heç vaxt görməmişdir. Çox vaxt Peyğəmbərin ﷺ yanına Dihyə əl-Kəlbini (səhabə adıdır) surətində gəlmişdir.⁵

28-ci sual: Mikail ﷺ haqqında nə bilirsən?

⁵ Səhih Muslimdə Aişə رضي الله عنها Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu rəvayət edir: “**And olsun ki, O artıq (Cəbraili) uca üfüqdə gördü**” (ət-Təkvir, 23) ayəsinin mənasını soruşdum. O dedi: “Həqiqətən də o, Cəbraildir. Bu iki vaxtdan başqa ona yaradıldığı surətdə gəlməmişdir. O, səmədan enərkən əzəmətli yaradılışı ilə göylər və yer arasında hər bir şeyin qarşısını almışdır”. (Muslim, 259, 457).

Cavab: Mikail ﷺ bitkilərin, (təbiət hadisələrinin) Allahın izni ilə harada və necə bölünməsi ilə mükəlləf olmuşdur. İmam Əhməd ﷺ Ənəsdən ﷺ rəvayət etmişdir ki, Peyğəmbər ﷺ Cəbrailə dedi: “Nə üçün mən Mikaili heç gülən görmürəm?” (Cəbrail) dedi: “Cəhənnəm yaranan gündən bəri Mikail gülməmişdir”.⁶

29-cu sual: İsrafil ﷺ haqqında nə bilirsən?

Cavab: İsrafil ﷺ Rəbbinin əmri ilə Sura⁷ üç dəfə üfürməklə mükəlləf olmuşdur: Bunlar oyanış üfürməsi, həlak edici üfürmə və aləmlərin Rəbbinin qarşısında toplaşmaq üçün olacaq üfürmələrdir. Bəzi alimlər bu üfürmənin iki dəfə olduğunu söyləyərək, uca Allahın bu ayəsini dəlil gətirmişdirlər: **“Sur üfürüləcək və Allahın istədiyi kimsələrdən başqa göylərdə və yerdə kim varsa, hamısı öləcəkdir. Sonra bir daha ona üfürülən kimi onlar qalxıb baxacaqlar”** (əz-Zumər, 8).

Bunlar həmin mələklərdir ki, Peyğəmbər ﷺ gecə namazı duasında onların adını çəkmişdir: “Ey göyləri və yeri yaradan, Cəbrailin, Mikailin və İsrafilin Rəbbi olan Allahım. Qeyb aləmini bilən və şahid olan. Sən qulların arasındakı ixtilaflar haqqında hökm verəcəksən. Məni ixtilaf olan şeylərdən haqqa yönəlt. Həqiqətən, sən istədiyini haqqa yönəldənsən”.⁸

30-cu sual: Ölüm mələyi kimdir? Onun bu addan başqa adı varmı?

Cavab: Ölüm mələyi ruhları almaq üçün mükəlləf olmuşdur. Uca Allah buyurur: **“De: “Sizə müvəkkil olan ölüm mələyi canınızı alacaq, sonra da Rəbbinizə qaytarılacaqsınız!”** (əs-Səcdə, 9). Onun Əzrail adı (Quran və Sünnədə) varid olmamışdır. Ancaq yuxarıda qeyd edildiyi kimi ölüm mələyi (adı ilə) varid olmuşdur.

⁶ Əhməd, Musnəd, 13376. Hədis səhihdir. Silsilə əs-Sahihə, 2511.

⁷ Sur – üfürmək üçün böyük bir borudur.

⁸ Muslim, 770, 1289, 1847.

31-ci sual: Qoruyucu mələklər kimlərdir?

Cavab: Onlar, Adəm övladlarını hər halda - evdə, səfərdə, yatmış və oyaq olduqları halda qorumaq üçün təyin edilmiş mələklərdir. Uca Allah buyurur: **“Allahın əmri ilə insanın həm önündə, həm də arxasında daim onunla birlikdə olub onu qoruyan mələklər vardır. Həqiqətən də, insanlar nəfslərində olanı dəyişmədikcə, Allah da onlarda olanı dəyişməz. Əgər Allah hər hansı bir camaata pislik etmək istəsə, heç nə onun qarşısını ala bilməz. Onların Ondan başqa ixtiyar sahibi yoxdur”** (ər-Rad, 11).

İbn Abbas رضي الله عنه bu kəlməni belə açıqlamışdır. Uca Allah buyurur: **“daim onunla birlikdə olub onu qoruyan”**– yəni, mələklər onları qarşından və arxadan qoruyurlar. Əgər Allahın qədəri (ölüm) gələrsə, onlar (insanları) tərk edirlər.

32-ci sual: Hörmətli yazarlar kimdir?

Cavab: Hörmətli yazarlar – qulların xeyir və şər əməllərini yazanlardır. Uca Allah buyurur: **“Həqiqətən, sizin üstünüzdə nəzarətçilər vardır – çox möhtərəm, (əməllərinizi) yazanlar. Onlar sizin nə etdiklərinizi bilirlər”** (əl-İnfitar, 10-12).

33-cü sual: Mələklərin çoxsaylı olmağına dəlil nədir?

Cavab: Peyğəmbər ﷺ bizə mələklərin səmada olan “Beytul-Məmurə” daxil olduqlarını xəbər vermişdir. Başqa rəvayətdə isə hər gün orada yetmiş min mələk namaz qılır və bir daha oraya qayıtmırlar.⁹

34-cü sual: Mələklərin varlığını inkar edənin hökmü nədir?

Cavab: Kim mələklərin varlığını inkar edərsə, müsəlmanların icması ilə kafir olmuşdur. Uca Allah buyurur: **“Ey iman gətirənlər! Allaha, Onun Elçisinə və Elçisinə nazil etdiyi Kitaba və ondan**

⁹ əl-Buxari, 3208; Muslim, 164.

əvvəl nazil etdiyi kitablara iman gətirin! Allahı, Onun mələklərini, kitablarını, elçilərini və Axirət gününü inkar edən şəxs dərın bir azğınlığa düşmüşdür” (ən-Nisa, 36).

Altıncı dərş

Nazil olmuş kitablarda səhih əqidə

35-ci sual: Nazil edilmiş kitablara necə inanırıq?

Cavab:

1. Allahın hər bir elçisi ilə kitab nazil etdiyinə iman edirik. Uca Allah buyurur: **“Biz elçilərimizi aydın dəlillərlə göndərdik və onlarla birlikdə Kitab və tərəzi nazil etdik ki, insanlar ədalətli olsunlar”** (əl-Hədid, 25).

2. Həmçinin, bilirik ki, bu kitablarn mislindən Allah qatında da vardır. Uca Allah buyurur: **“De: “Mən Allahın nazil etdiyi Kitaba iman gətirdim”** (əş-Şura, 15).

3. İman edirik ki, bu kitablarn başqa birinin kəlamı deyil, yalnız Allahın kəlamıdır. Həqiqətən də, Allah bunları həqiqi şəkildə və istədiyi kimi danışırdır.

4. İman edirik ki, Kitablara inanmaq, onların içində olan bütün şəri hökmlərə inanmaq deməkdir. Həqiqətən də, bu kitablarn tabe olmaq və onunla əməl etmək üçün nazil olmuşdur.

5. Həqiqətən də, bu kitablarn bir-birini inkar etməmiş, əksinə təsdiqləmişdirlər.

6. Bu kitablarn özlərindən əvvəlki kitablarn hökmlərini ləğv etmişdir. Quran da özündən əvvəlki bütün səmavi kitablarn hökmlərini ləğv etmişdir. Uca Allah buyurur:

“Biz sənə, özündən əvvəlki kitablarn təsdiqləyən və onları mühafizə edən Kitabı haqq olaraq nazil etdik” (əl-Maidə, 48).

Həmçinin Uca Allah buyurur: **“Halbuki bu (Quran) aləmlər üçün öyüd-nəsihətdən başqa bir şey deyildir”** (əl-Qələm, 52).

7. Kitablara imanı ümumi şəkildə əhatə edən şeylərə ümumi, təfsilatlı olan şeylərə isə təfsilatlı şəkildə iman edirik.

36-cı sual: Vəhyin növləri hansılardır?

Cavab:

1. Vəhyin növlərindən - eşitmə və ya hicab arxasından, yaxud da, arada heç bir vasitə olmadan olan vəhy. Necə ki Allah Musa ﷺ ilə heç bir vasitə olmadan danışmışdır. Uca Allah buyurur:

“Musa təyin etdiyimiz vaxtda gəldikdə Rəbbi onunla danışdı” (əl-Əraf, 143).

2. Vəhyin növlərindən – Allahın vəhyi çatdıran mələyə eşidib, o vəhyi insanların elçisinə çatdırmasını əmr etməsidir. Uca Allah buyurur: **“Allah insanla ancaq vəhylə və ya pərdə arxasından danışır, yaxud bir elçi göndərir və o da (Allahın) izni ilə Onun istədiyini vəhy edir”** (əş-Şura, 51).

37-ci sual: Quranda adları çəkilən kitablar hansılardır?

Cavab: Allah Musaya ﷺ nazil etdiyi kitabı Tövrat, İsayaya ﷺ nazil etdiyi kitabı İncil, Davuda ﷺ nazil etdiyi kitabı Zəbur, Muhəmmədə ﷺ nazil olanı kitabı isə Quran adlandırmışdır. Uca Allah İbrahimin və Musanın ﷺ səhifələrini də zikr etmişdir. Bu kitablara bu cür təfsilatlı şəkildə iman edirik. Adları çəkilməyib ümumi şəkildə adları zikr olunan (kitablara isə) ümumən iman edirik. Uca Allah buyurur: **“De: “Mən Allahın nazil etdiyi Kitaba iman gətirdim”** (əş-Şura, 15).

38-ci sual: Allahın sonuncu nazil etdiyi kitab hansıdır?

Cavab: Allahın sonuncu Peyğəmbərinə ﷺ nazil etdiyi kitab Qurandır. O, sonuncu səmavi kitabdır və ondan sonra kitab yoxdur.

39-cu sual: Qurana aid sifətlər hansılardır?

Cavab:

1. Özündən əvvəlki kitabların hökmlərini ləğv etmişdir.
2. Ümumən insanlar və cinlər üçün nazil olmuşdur.
3. İnsanın dinində və dünyasında ehtiyacı olan hər şeyi əhatə etmişdir. Uca Allah buyurur: **“Bu gün dininizi sizin üçün kamil etdim, sizə olan nemətimi tamamladım və bir din olaraq sizin üçün İslamı bəyənib seçdim”** (əl-Maidə, 3).
4. Elə bir möcüzədir ki, heç bir insan onun mislində nəşə gətirə bilməz. Uca Allah buyurur: **“De: “Əgər insanlar və cinlər bu Qurana bənzər bir şey gətirmək üçün (bir yerə) toplaşsın, bir-birinə kömək etsələr də ona bənzərini gətirə bilməzlər”.** (əl-İsra, 88).
5. (Quran) əlavələrdən və naqisləşdirilməkdən qorunur. Uca Allah buyurur: **“Şübhəsiz ki, Zikri Biz nazil etdik, əlbəttə, Biz də onu qoruyacağıq”** (əl-Hicr, 9).

Yeddinci dər

Aləmlərin Rəbbinin rəsullarına səhih etiqadla inanmaq

40-cı sual: Rəsullara iman necə olur?

Cavab:

1. Qəti bir imanla təsdiq etmək lazımdır ki, Allah bütün ümmətlərə Onun tək olub heç bir şəriki olmadığına və Ondən başqa ibadət edilən şeylərə küfr etməyə dəvət edən elçilər göndərmişdir.
2. Həqiqətən də, hər biri doğru danışan, təsdiqləyən, əməlisaleh, müjdələyən, təqva sahibləri, əmin olanlar və doğru yola hidayət edənlərdir. Onlar Allahın göndərdiyi dini insanlara çatdıranlardır.
3. Həqiqətən də, Allah İbrahimi ﷺ Özüənə dost seçmişdir. Həmçinin Muhəmmədi ﷺ də Özüənə dost seçmişdir. Musa ﷺ ilə danışmışdır. İdrisi ﷺ uca bir məqama yüksəltmişdir. Həmçinin İsa ﷺ Allahın qulu və elçisidir. Həmçinin, Onun Məryəmə ﷺ göndərdiyi kəlmə və Ondən olan bir ruhdur.

4. Həqiqətən də Allah bəzi peyğəmbərləri digərlərindən fəzilətli etmişdir. Həqiqətən də, Muhəmməd ﷺ Adəm övladının ağasıdır. Bu fəxr deyil (yəni, o quldur.)

5. Birincisindən sonuncusuna qədər dövətlərində ixtilaf olmamış və hamısı dində əsas olana (tövhidə) çağırmışdılar. Bu, Allahu Rububiyyətində, Uluhiyyətində və Ad və Sifətlərində təkləşdirməkdir. Uca Allah buyurur: **“Həqiqətən, Allah dərgahında (qəbul olunan) din, İslamdır!”** (Ali-İmran, 19).

41-ci sual: Nəbilərin (peyğəmbərlərin) və rəsulların (elçilərin) sayı neçədir?

Cavab: Rəsulların sayı üç yüz on beşdir. Nəbilərin sayı isə yüz iyirmi dörd mindir. Bu saylar Allah Elçisindən ﷺ Əbu Umamənin və Əbu Zərrin رضي الله عنه rəvayətində sabit olmuşdur.

42-ci sual: Rəsul ilə Nəbinin fərqi nədir?

Cavab: Nəbi ilə Rəsul arasındakı fərq: Nəbi Allah tərəfindən xəbər veriləndir. O, Allahın xəbər verdiklərini çatdırmaq üçündür. Əgər Allahın əmrlərinə müxaliflik olarsa və bununla yanaşı yeni bir risalə ilə gəlib təbliğ edərsə, o rəsuldur. Özündən əvvəlki rəsulların şəriətləri ilə əməl edən və heç bir kəsə yeni risalə təbliğ etməyə gəlməyən isə nəbidir, rəsul deyil.

43-cü sual: Quranda adları yad olunan nəbilər və rəsullar kimlərdir?

Cavab: Uca Allah onlardan bir neçəsinin adını yad etmişdir. Adəm, Nuh, İdris, Nuh, Saleh, İbrahim, İsmayıl, İshaq, Yaqub, Yusuf, Lut, Şuayb, Yunus, Musa, Harun, İlyas, Zəkəriyyə, Yəhya, Əlyəsə, Zulkifl, Davud, Suleyman, Əyyub və Əsbat (ümumi zikr edilmişdir), İsa və Muhəmməd ﷺ Uca Allah buyurur: **“Daha öncə (bir qisim) elçilər barəsində sənə söylədik, (digər) elçilər barəsində isə sənə (heç nə) söyləmədik”** (ən-Nisa, 164).

44-cü sual: Rəsullar ibadət olunmaq xüsusiyyətlərinə malikdirlərmi?

Cavab: Biz bütün rəsulların və nəbilərin yaradıldığına iman edirik. Onlar heç bir (rububiyyət və uluhiyyət) xüsusiyyətlərinə malik deyillər. Uca Allah buyurur: **“De: “Mən də sizin kimi bir insanam. Mənə vəhy olunur ki, sizin ilahınız Tək olan İlahdır. Kim Rəbbi ilə qarşılaşacağına ümid bəsləyirsə, yaxşı işlər görsün və icra etdiyi ibadətlərində Rəbbinə heç kəsi şərik qoşmasın!”** (əl-Kəhf, 110); **“De: “Mən, Allahın istədiyindən başqa özümə nə bir fayda, nə də bir zərər yetirməyə qadir deyiləm. Əgər qeybi bilsəydim, əlbəttə, (özüm üçün) xeyir artırardım və mənə pislik toxunmazdı. Mən sadəcə, iman gətirən bir camaat üçün qorxudan və müjdələyənam”.** (əl-Əraf, 188).

Rəsullar risalə ilə şərəflənmişdirlər. Biz onların Allahın qullarından bir qul olduqlarına iman edirik. Allah onları qul kimi ən uca məqamda vəsf etmişdir.

45-ci sual: Ən sonuncu nəbi kimdir?

Cavab: Biz Allahın bütün risalətlərə Muhəmmədin ﷺ risaləti ilə son qoyduğuna iman edirik. Allah onu ümumən – cinlər və insanlar üçün göndərmişdir. Uca Allah buyurur: **“De: “Ey insanlar! Şübhəsiz ki, mən sizin hamınız üçün Allahın elçisiyəm”** (əl-Əraf, 158); **“Biz səni bütün insanlara müjdə verən və xəbərdarlıq edən (bir peyğəmbər) kimi göndərdik”** (Səba, 28).

46-cı sual: (Öncəki) rəsullar bizim Peyğəmbər ﷺ haqqında müjdə vermişdirlərmi?

Cavab: Bəli. Rəsullar Muhəmmədin ﷺ göndərilməsi haqda xəbər vermişdirlər. Uca Allah buyurur: **“Bir zaman Məryəm oğlu İsa demişdi: “Ey İsrail oğulları! Həqiqətən, mən Allahın sizə göndərdiyi, məndən əvvəl (nazil edilmiş) Tövratı təsdiqləyən və**

məndən sonra gələcək Əhməd adlı elçisi ilə (sizi) müjdələyən bir elçisiyəm!” (Allahın elçisi) onlara açıq-aydın dəlillər gətirdikdə onlar: **“Bu, aşkar bir sehrdir!”– dedilər**” (əS-Saff, 6).

Səhih Muslimdə Əbu Hureyra rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Muhəmmədin nəfsi Əlində Olana and olsun ki, bu ümmətdən istər yəhudi, istər nəsrani mənim adımla eşidib və risalətimə iman etməzsə, od əhlindəndir”.¹⁰

47-ci sual: Muhəmmədin ﷺ risalətini yalan sayanın hökmü nədir?

Cavab: Allah Elçisinin ﷺ risalətini yalan sayan, öz rəsullarına iman edib, onlara tabe olduğunu zənn etsə belə, icma ilə kafir olmuşdur. Uca Allah buyurur: **“Nuh tayfası da elçiləri yalançı saydı”** (əŞ-Şuəra, 105). Allah onları bütün rəsulları inkar etmiş kimi qeyd edir, bununla yanaşı Nuhdan ﷺ qabaq rəsul olmamışdır.

48-ci sual: Muhəmməddən ﷺ sonra peyğəmbərlik iddia edənin hökmü nədir?

Cavab: Biz iman edirik ki, Muhəmməddən ﷺ sonra peyğəmbər gəlməyəcək. Kim ondan sonra peyğəmbərlik iddia edərsə, kafir olmuşdur. Uca Allah buyurur: **“Lakin o, Allahın Elçisi və peyğəmbərlərin sonuncusudur”** (əl-Əhzab, 40).

49-cu sual: Nəbilərdən birinin risalətini inkar edənin hökmü nədir?

Cavab: Kim nəbilərdən birinin göndərilməsini inkar edərsə, kafir olmuşdur. Uca Allah buyurur: **“Allahı və Onun elçilərini inkar edənlər-, Allahı Onun elçilərindən ayırmaq istəyib: “Biz (o elçilərin) bəzisinə inanır, bəzilərinə isə inanmırıq!”– deyənlər və bunun arasında bir yol tutmaq istəyənlər məhz onlar əsl kafirlərdir. Biz kafirlər üçün alçaldıcı bir əzab hazırlamışıq. Allaha və Onun elçilərinə iman gətirən və onlardan heç birinin**

¹⁰ Muslim, 103.

arasında fərq qoymayanlara Allah öz mükafatlarını verəcəkdir. Allah Bağışlayandır, Rəhmlidir” (ən-Nisa, 150-152).

Səkkizinci dərs

Axirət gününə inanmaqda səhih əqidə

50-ci sual: Axirət günü nədir?

Cavab: Axirət günü Qiyamətdə baş verən bütün şeylər və hadisələrdir. Əhli-Sünnə buna yəqinliklə inanır. Uca Allah buyurur: **“O kəslər ki, sənə nazil olana və səndən əvvəl nazil olanlara iman gətirir, axirətə də yəqinliklə inanırlar”** (əl-Bəqərə, 4); **“Özündən başqa ilah olmayan Allah, (baş verəcəyinə) şübhə edilməyən Qiyamət günü sizi mütləq (bir yerə) toplayacaqdır. (Verdiyi) xəbərdə Allahdan daha doğru (söyləyən) kim ola bilər?”** (ən-Nisa, 87); **“O Saat mütləq gələcəkdir. Odur ki, Sən (onları) gözəl tərzdə bağışla”** (əl-Hicr, 85).

51-ci sual: Diriliş nədir və ona dəlil nədir?

Cavab: Diriliş – ölənlərin dirilməsidir. Uca Allah buyurur: **“Sur üfürüləcək və Allahın istədiyi kimsələrdən başqa göylərdə və yerdə kim varsa, hamısı öləcəkdir. Sonra bir daha ona üfürülən kimi onlar qalxıb baxacaqlar”** (əz-Zumər, 68).

52-ci sual: Əməl səhifələrinə iman etmək necə olur?

Cavab: Biz əməl dəftərlərinin sağdan və arxa sol tərəfdən veriləcəyinə iman edirik. Uca Allah buyurur: **“Kitabı sağ əlinə verilən deyəcəkdir: “Budur, oxuyun kitabımı!”** (əl-Haqqə, 19); **“Kitabı sol əlinə verilən kimsə isə deyəcəkdir: “Kəş kitabım mənə verilməyəydi!”** (əl-Haqqə, 25).

53-cü sual: Tərəziyə (Mizana) iman etmək necədir?

Cavab: Biz Qiyamət günü tərəzinin qoyulacağına və heç bir kəsə zərrə qədər zülm olunmayacağına iman edirik. Uca Allah buyurur: “(O gün) **məhz tərəziləri ağır gələnlər nicat tapacaqlar**” (əl-Muminun, 102).

54-cü sual: Şəfaətin neçə növü var?

Cavab:

1. Ən əzəmətli şəfaət: Bu şəfaət Allah Elçisinə ﷺ xasdır. Bu şəfaət Allahın Sirat üzərində olanlara hökm edəcəyi zaman baş verəcək.
2. Cənnət qapılarının əhlinə açılması üçün edilən şəfaət. Bu da Allah Elçisinə ﷺ xasdır.
3. Əzabın yüngülləşdirilməsi üçün edilən şəfaət. Bu şəfaət də Allah Elçisinə ﷺ xasdır. Bu, Peyğəmbərin ﷺ əmisi Əbu Talibə (Cəhənnəm) əzabının yüngülləşməsi üçün edilən şəfaətdir. Bu, Allah Elçisini ﷺ qoruduğu və qəzəblənmədiyi üçün olan mükafatdır.
4. Cənnət əhlinin dərəcələrinin qaldırılması üçün olan şəfaət. Bu şəfaət də Allah Elçisinə ﷺ xasdır. Bəzi elm əhli bunun yalnız Allah Elçisinə ﷺ xas olmadığını deyiblər.
5. Böyük günah sahiblərinə edilən şəfaət. Onlar Allaha asi olan tövhid əhlidir. Günahlarına görə oda düşmüşlər. Şəfaət onları oradan çıxarmaq üçündür. Bu şəfaəti Allah Elçisindən ﷺ başqa müsəlmanlar, mələklər, salehlər və şəhidlər edəcəklər. Quran və oruc öz sahibinə Qiyamət günü şəfaət edəcəkdir. Bununla yanaşı övladlar öz valideynlərinə şəfaət edəcəklər.

55-ci sual: Hovuz nədir və onun vəsfi necədir?

Cavab: Hovuza iman – Peyğəmbərin ﷺ hovuzuna iman deməkdir. Onun suyu süddən ağ, baldan şirin, qoxusu müşk qoxusundan daha gözəldir. Kim ondan bir dəfə içərsə, ömürlük bir daha susamaz.¹¹ Allah Elçisinə ﷺ tabe olanlar ona yaxınlaşdırılacaqlar.

¹¹ əl-Buxari, 2079; Muslim, 2292.

Dində yenilik edənlər isə, ondan uzaqlaşdırılacaqlar. Onlara “uzaqlaşın-uzaqlaşın” deyiləcəkdir.

56-cı sual: Sirat nədir və insanlar onun üzərindən necə keçəcəklər?

Cavab: Siratın Cəhənnəm üzərində olması və insanların onun üzərindən əməlləri miqdarında yürüməsinə iman etmək – Sirata iman etməkdir. Birincilər işıq sürəti kimi, sonrakılar külək sürəti kimi, daha sonrakılar quş sürəti ilə Siratın üzərindən keçəcəklər. Allah Elçisi ﷺ Siratın üzərində durub deyəcək: “Ey Rəbbim, asanlaşdır, asanlaşdır”. Elə insanlar olacaq ki, əməlləri azalacaq və Siratın üzərindən iməkləyərək keçəcəklər. Sirat körpüsünün üzərində qarmaq (və ya ona bənzər bir şey) olacaq, oradan keçənləri götürməklə əmr olunacaq. Qırmağın toxunaraq yaraladığı, lakin keçənlər nicat tapacaq. Siratdan yıxılanalar isə oda düşəcəklər. Biz Qiyamət günü baş verən, Kitab və Sünnədə varid olan bütün xəbərlərə iman edirik. Allah bizi (o günün) qorxusundan qorusun!

Doqquzuncu dər

Qəza və qədərə olan səhih əqidə

57-ci sual: Qəza və qədərə iman etmək nə deməkdir?

Cavab: Biz Allahın bütün məxluqlarının qədərini təqdir etməsinə yəqinliklə iman edirik. Həqiqətən də Allahın istədikləri olur, istəmədikləri isə olmur. Uca Allah buyurur: “**Həqiqətən də, hər şeyi qədərində yaratdıq**” (əl-Qəmər, 49).

58-ci sual: Qədərin neçə mərtəbəsi var?

Cavab: Qədərin dörd mərtəbəsi var:

Birinci: Biz Allahın hər şeyi bildiyinə iman edirik. Allah keçmişdə olanları, indi olanları və olmayan şeylərin necə olacağını hər şeyi

əhatə edən geniş elmi ilə bilir. O, hər şeyi baş vermədən öncə bilir. Elmində unutkanlıq baş vermir.

İkinci: Yazı – biz Allahın Qiyamət gününə qədər olan bütün şeyləri Lövhi Məhvuzda yazmasına iman edirik. Uca Allah buyurur: “(Firon) **dedi: “Bəs əvvəlki nəsillərin halı necə olacaq?”** (Musa) **dedi: “Onlar haqqındakı bilgi Rəbbimin yanında olan bir Kitabdadır. Rəbbim nə xəta edir, nə də unudur!”** (Taha, 51-52).

Üçüncü: İstək – biz Allahın göydə və yerdə olan hər bir şeyin (olmasını) istəməyinə iman edirik. Heç bir şey O, istəmədikcə olmur. İstədiyi hər bir şey olur, istəmədikləri isə olmur. Uca Allah buyurur: **“Bir şeyi (yaratmaq) istədikdə ona təkcə: “Ol!” deyər, o da olar”** (Yasin, 82).

Dördüncü: Yaratmaq - Uca Allah əməl edəni və onun əməllərini yaratmışdır. Hər bir hərəkət edəni və onun hərəkəti, hər bir sükut edənin və onun sükut etməsini yaratmışdır. Uca Allah buyurur:

“Axı sizi də, sizin düzəltməyinizə də Allah yaratmışdır”. (əş-Saffət, 96).

59-cu sual: Qulların əməllərində səhih olan əqidə nədir?

Cavab: Biz qulların etdikləri əməllərin onların istəyi və iradəsi ilə olmasına iman edirik. Uca Allah onları, onların istəklərini, sözlərini və əməllərini yaratmışdır. Sözləri və əməlləri (insanlar) özləri edir və onların özlərinə qaytarılır. Bu şey üzərində də, (bu əməl və ya sözə görə) ya savab qazanacaqlar, ya da əzaba düşər olacaqlar. Onlar (bəndələr) Allahın onlar üçün yazdığından başqa heç nə edə bilməzlər. Allahın istəyi olmadan heç bir şey istəyə bilməzlər. Uca Allah buyurur: **“Həqiqətən, bu bir ibrətdir. İstəyən, Rəbbinə doğru aparan bir yol tutar. Amma Allah istəməyincə, siz istəyə bilməzsiniz! Həqiqətən, Allah Biləndir, Müdrikdir!”** (əl-İnsan, 29-30).

60-cı sual: Hər şeyin qədərdə əvvəlcədən yazılması, bizim əməl etməyimizə maneədirmi? Qədərə etimad etmək vacibdirmi?

Cavab: Biz iman edirik ki, hər şeyin əvvəlcədən yazılması bizim əməl etməyimizə maneə deyil. Allah Elçisi ﷺ buyurur: “Əməl edin! Hər kəsə etdiyi asanlaşdırılmışdır”. Sonra isə bu ayəni oxudu: **“Kim (haqqını) verir və (Allahdan) qorxursa, və ən gözəl olanı (lə ilahə illəllahı) təsdiq edirsə, Biz onu ən asan olana nail edəcəyik. Kim də xəsislik edərək (Rəbbinə) ehtiyacı olmadığını güman edirsə və ən gözəl olanı (lə ilahə illəllahı) yalan hesab edirsə, Biz onun üstünə ən çətin olanı yükləyəcəyik”** (əl-Leyl, 5-10).

Qədərdə olan şeylər üçün ona çatdıran səbəblər var. Məsələn, nikah uşaq olmasına səbəbdir. Əmək torpağın yetişməsi üçün səbəbdir. Həmçinin saleh əməllər Cənnətə girmək üçün səbəbdir. Pis əməllər isə Cəhənnəmə girmək üçün səbəbdir.

Onuncu dər

İmanda səhih əqidə

61-ci sual: Əhli-Sünnənin imanda etiqadı necədir?

Cavab: İman dillə demək – yəni, şəhadət kəlməsini: Allahdan başqa ibadətə layiq haqq məbud yoxdur və Muhəmməd ﷺ Onun elçisidir - tələffüz etməkdir. Bunu qəlb ilə etiqad etmək, tam yəqinliklə (şəkk və şübhəsiz) tövhid kəlməsini təsdiq etmək və onu əməllərdə göstərməkdir.

62-ci sual: İman artıb azalırımı?

Cavab: Bəli, iman itaətlə artır və asiliklə azalır. Uca Allah buyurur: **“(Bəzi) adamlar onlara: “Camaat sizə qarşı (ordu) toplayıbdır, onlardan qorxun!” – dedilər. Bu, onların imanını daha da artırdı və onlar: “Allah bizə yetər. O nə gözəl Qoruyandır!” – dedilər”** (Ali-

İmran, 173); **“Onun ayələri onlara oxunduqda imanları artar, yalnız öz Rəbbinə təvəkkül edər”** (əl-Ənfal, 2).

Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “İmanı ən kamil olan momin ən gözəl əxlaqı olandır!”¹² Əgər (insan) gözəl əxlaqla vəsf olunursa, o, ən kamil imanlı mömindir. Əxlaqları ondan aşağı olanlar isə imanca naqislərdir.

63-cü sual: Etiqad olmadan iman doğru sayılırmı?

Cavab: Etiqadsız deyilən söz və edilən əməl iman sayılmır, çünki bu münafıqların imanıdır. Uca Allah buyurur: **“İnsanlar arasında elələri də vardır ki, mömin olmadıqları halda: “Allaha və Axirət gününə inanırıq” – deyirlər”** (əl-Bəqərə, 8).

64-cü sual: İman mücərrəd olaraq yalnız bilməkdirmi?

Cavab: İman yalnız bilmək deyil. O kafirlərin və inadkarların imanıdır. Uca Allah buyurur: **“Buna qəti inandıqları halda, haqsızcasına və təşəxxüslə onları inkar etdilər. Gör fəsad törədənlərin aqibəti necə oldu!”** (ən-Nəml, 14). **“Əslində onlar səni yalançı hesab etmirlər. Lakin zalımlar Allahın ayələrini inadla inkar edirlər”** (əl-Ənam, 33).

65-ci sual: Dil ilə deyib, qəlb ilə etiqad edərək, lakin əməlsiz iman olarmı?

Cavab: Dil ilə deyib, qəlb ilə etiqad edib, lakin əməlsiz iman olmaz, çünki Uca Allah imanı əməl adlandıraraq buyurur: **“Allah sizin imanınızı puç etməz”** (əl-Bəqərə, 143). Yəni, Qüdsə tərəf qıldıkları namazları puç etməz.

Səhih əl-Buxari və Səhih Muslimdə İbn Abbasdan رضي الله عنه rəvayət edilir ki, Allah Elçisi ﷺ Vəfd ibnül-Qahsa dedi: “Sizə dörd şey əmr edimmi? Allaha iman etmək. Heç bilirsinizmi Allaha iman etmək

¹² Əbu Davud, 4682, 4684. əl-Albani səhih olduğunu bildirmişdir.

nədir? Allahın tək olduğuna şəhadət etmək, namaz qılmaq, zəkat vermək, ramazanda oruc tutmaq və qənimətlərin beşdə birini paylamaq!”¹³

66-cı sual: Təkfirin hökmü nədir?

Cavab: Təkfir Allah Elçisinin ﷺ haqqıdır. Allah və Elçisinin ﷺ, həmçinin müsəlmanların onun üzərində icma etdiyi şəxsdən başqa heç kimi təkfir etmirik. Kimsə bir şəxsi, etdiyi küfrü Quran və Sünnə ilə, eləcə də, müsəlmanların icması ilə küfr olmayan şeylə təkfir edərsə, o insana şiddətli xəbərdarlıq edilir və cəzalanmağı haqq edir. Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Kim bir mömini küfrlə ittiham edərsə, sanki onu öldürmüş kimidir”.¹⁴

67-ci sual: Ümumi təkfir ilə xüsusi təkfir arasında fərq nədir?

Cavab: Ümumi təkfir – ümumi əzab vədi kimidir. Bu sözün ümumi şəkildə, müəyyən şəxsi qeyd etmədən deyilməsi lazımdır. Belə ki imamlarımız deyiblər: “Kim: “Quran məxluqdur!”- desə, o kafirdir”. İbn Xuzeymə ؒ dediyi kimi, kim Allahın yeddi qat səmanın üzərində olmasını deməsə kafirdir. Qanı da, malı da halaldır və onun malı qənimətdir.

Müəyyən təkfir (xüsusi təkfir) – Onun üçün şərtlərin yerinə gəlməsi və maneələrin aradan qalxması lazımdır. Ümumi təkfir xüsusi təkfiri vacib etmir. Hansısa bir şəxsə (küfr) baş veribsə, şərtlər yerinə gəlmədikcə və maneələr aradan qalxmadiqca, o kəs təkfir olunmur.

¹³ əl-Buxari, 2557.

¹⁴ əl-Buxari, 5587, 6047.

On birinci dər

Böyük günah edənin hökmündə səhih əqidə

68-ci sual: Böyük günah edənin hökmü nədir?

Cavab: Biz insanda - halal bilmək və vacibləri inkar edərək tərک etmək kimi - küfr vəsfi baş verməyəənə qədər, şirkdən başqa digər bütün böyük günahların insanı dindən çıxartmadığına etiqad edirik. Şirkdən aşağı dərəcədə olan günahlar edəni əbədi olaraq Cəhənnəmə salmır. Uca Allah buyurur: **Şübəsiz ki, Allah Özünə şərik qoşulmasını bağışlamaz, bundan başqa (günahları) isə dilədiyi kimsəyə bağışlayar**" (ən-Nisa, 48). Bu ayə günah edənlərin Allahın istəyi altında olmasına dəlidir. Əgər Allah istəsə öz minnəti və rəhməti ilə bağışlayar, əgər istəsə günahlar müqabilində onun günahlarını odla təmizləməsi üçün ora daxil edər. Daha sonra isə tövhidinə görə onu oddan çıxartsın və Cənnətinə salsın!

69-cu sual: Böyük günah sahibləri kamil imana sahibdirlərmi?

Cavab: Xeyr! Həmin insan mömindir, lakin naqis imanlıdır. Çünki Uca Allah Öz kitabında həddi aşmaq və digər günahları sadalayaraq, onları edəndə imanın olduğunu isbat etmişdir. Həmin insan imanı ilə mömin, günahları ilə fasiqdir. Uca Allah buyurur: **"Ey iman gətirənlər! Öldürülənlərə görə qisas almaq sizə vacib edildi. Azad kəsə görə azad olandan, köləyə görə kölədən, qadına görə qadından (qisas alın!) Əgər (qatil) qardaşı (ölənin varisləri) tərəfindən (qanbahası müqabilində) bir şeylə əfv edilsə, onda insafla davranmalı və (qanbahası) ona müvafiq qaydada ödənilməlidir. Bu, Rəbbiniz tərəfindən bir yüngülləşdirmə və mərhəmətdir. Bundan sonra kim həddi aşsa, onun üçün üzücü bir əzab vardır"** (əl-Bəqərə, 178). Uca Allah öldürənin də, ölənin də imanının olduğunu isbat etdi və onları möminlərdən saydı.

70-ci sual: Bir insanı fasiq və müsəlman adlandırmaqda maneə varmı?

Cavab: Pis əməl edənə ümumən fasiq deməkdə maneə yoxdur. İnsanın müsəlman adlandırılması isə ona İslam əhkamlarının tətbiq olunmasıdır. Abdullah ؓ adlı səhabənin hekayəsi buna dəlildir. əl-Buxari öz "Səhih" əsərində bu məsələni açıqlayaraq rəvayət etmişdir ki, Abdullah içki içərək Allah Elçisinin ﷺ yanına gəlir və səhabələrdən biri: "Artıq neçə dəfədir ki, onunla (yəni, içərək) gəlir" deyir. Allah Elçisi ﷺ buyurur: "Ona lənət etmə, həqiqətən, o, Allah və rəsulunu sevir!"¹⁵

İnsan İslamdan müəyyən böyük bir günah etməklə çıxmır. Əksinə Allah Elçisi ﷺ onda olan imanı təsdiq etmişdir. Baxmayaraq ki, həmin adam bu cür böyük günah etmişdir.

71-ci sual: Küfrün, şirkin, zülmün və pisləyin qisimləri hansıdır?

Cavab: Hər bir küfr, şirk, zülm, pisləlik, nifaq şəriət dəlillərilə iki qismə bölünmüşdür:

1. Böyük - insanı millətdən çıxarır və dinin əslini yox edir.
2. Kiçik - imanın kamilliyinə zərər verir və sahibini imandan çıxarmır. Bu cür qisimlərə bölgü yalnız sələfilərə aiddir. Bu ümmətin böyük alimi, Quranın təfsirçisi olan İbn Abbas رضي الله عنه isbat etmişdir ki, həqiqətən də dindən çıxarmayan küfr, zülmə aparmayan zülm və fasiq etməyən pisləlik var.

72-ci sual: Böyük küfrə, böyük zülmə və böyük pisləyə aid misallar zikr et.

Cavab:

1. Böyük şirkə misal: Allahdan başqasına dua etmək. Uca Allah buyurur: "Kim Allahla yanaşı, haqqında özünün heç bir dəlili olmadığı başqa bir tanrıya ibadət edərsə, onun cəzasını Rəbbi

¹⁵ əl-Buxari, 6780.

Özü verəcəkdir. Şübhəsiz ki, kafirlər nicat tapmazlar!” (əl-Muminun, 117).

2. Böyük zülmə misal: Allahdan qeyrisinə dua etmək. Uca Allah buyurur: **“Allahı qoyub, sənə nə bir fayda, nə də bir zərər verə bilməyən şeylərə yalvarma. Əgər belə etsən, sözsüz ki, zalımlardan olarsan”** (Yunus, 106).

3. Böyük pisiyə misal: İblisin pisiyi. Uca Allah buyurur: **“Bir zaman Biz mələklərə: “Adəmə səcdə edin!” – demişdik. İblisdən başqa hamısı səcdə etdi. (İblis) cinlərdən idi. O, Rəbbinin əmrinə boyun əymədi”** (əl-Kəhf, 50).

73-cü sual: Kiçik küfrə, kiçik zülmə, kiçik pisiyə aid misal zikr et.

Cavab:

1. Kiçik şirkə misal: Allah Elçisi ﷺ buyurmuşdur: **“Kim Allahdan başqasına and içərsə, artıq küfr etmişdir”**.¹⁶

2. Kiçik zülmə misal: Uca Allah buyurur: **“Həqiqətən, yetimlərin mallarını haqsızlıqla yeyənlər öz qarınlarına ancaq od doldururlar və onlar yandırır-yaxan oda girəcəklər”** (ən-Nisa, 10).

3. Kiçik pisiyə misal: Allah Elçisi ﷺ buyurmuşdur: **“Müsəlmanı söymək fasiqlik, öldürmək isə küfrdür!”**¹⁷

On ikinci dər

Allah rəsulunun səhabələrinə qarşı olan səhih əqidə

74-cü sual: Peyğəmbərin ﷺ səhabələrinə qarşı olan əqidəmiz nədir?

Cavab: Bizim səhabələr haqda olan etiqadımız - Allah Elçisinin ﷺ səhabələrini sevmək, onları dost tutmaq, onlardan razı qalmaq, onlar üçün bağışlanma diləmək və onlar haqqında xoş söz söyləməkdir. Uca Allah buyurur: **“Dində hamını ötüb keçən ilk**

¹⁶ Ət-Tirmizi, 1400. əl-Albani səhih olduğunu bildirmişdir.

¹⁷ əl-Buxari, 40; Muslim, 116.

mühacirlərə və ənsarlara, həmçinin yaxşı işlər görməkdə onların ardınca gedənlərə gəlincə, Allah onlardan razıdır, onlar da Ondan razıdırlar. (Allah) onlar üçün (ağacları) altından çaylar axan, içində əbədi qalacaqları Cənnət bağları hazırlamışdır. Bu, böyük uğurdur” (ət-Tövbə, 100).

Allah (səhabələrdən) “gözəl şəkildə tabe olmaq” şərtini qoymadan belə razı olmuşdur. Səhabələrə gözəl şəkildə tabe olanlardan razı qalar. Allah kimdən razı qalarsa, ona bir daha qəzəbi tutmaz.

Səhih Muslimdə Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğu rəvayət edilmişdir: “Ağac altında beyət edənlər oda (Cəhənnəmə) girməyəcəklər!”¹⁸

75-ci sual: Mühacirlərin fəziləti haqqında danış.

Cavab: Allah mühacirləri (kitabında) zikr etmiş və onları sadıqlar adlandırmışdır. Uca Allah buyurur: “(Qənimət həmçinin) yurdlarından qovulmuş və mallarından məhrum olunmuş yoxsul mühacirlərə məxsusdur. Onlar Allahın mərhəmətini və razılığını qazanmağa can atır, Allaha və Onun Elçisinə kömək edirlər. Doğru olanlar da məhz onlardır” (əl-Həşr, 8).

76-ci sual: Ənsarların fəziləti haqqında danış?

Cavab: Allah ənsarları Kitabında yad etmiş və buyurmuşdur: “(Mühacirlərdən Mədinədə) əvvəl (orada) yurd salmış və iman gətirmiş kimsələr öz yanlarına hicrət edənləri sevir, onlara verdiklərinə görə qəlblərində peşmançılıq hissi duymurlar. Hətta özləri ehtiyac içində olsalar belə, onları özlərindən üstün tuturlar. Nəfsinin tamahından qorunan kimsələr nicat tapanlardır” (əl-Həşr, 19).

¹⁸ Muslim, 2496.

Ənəsdən ﷺ rəvayət edilir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ənsarları sevmək imanın, onlara nifrət etmək isə münafıqlıyın əlamətlərindəndir”.¹⁹

77-ci sual: Səhabələrdən sonra gələnlərin mövqeyi necə olmalıdır?

Cavab: Allah (Öz kitabında) onları, Allah Elçisi ﷺ və səhabələrə gözəl şəkildə tabe olan möminlər kimi yad etmişdir. Uca Allah buyurur: “(Səhabələrdən) **sonra gələnlər deyirlər: “Ey Rəbbimiz! Bizi və bizdən əvvəlki iman gətirmiş qardaşlarımızı bağışla. Bizim qəlbimizdə iman gətirənlərə qarşı nifrət və həsədə yer vermə. Ey Rəbbimiz! Həqiqətən də, Sən Şəfqətlisən, Rəhmlisən!”** (əl-Həşr, 10).

78-ci sual: Səhabələrə söyənlərin hökmü nədir?

Cavab: Uca Allah buyurur: “**Muhəmməd Allahın Elçisidir. Onunla birlikdə olanlar kafirlərə qarşı sərt, öz aralarında isə mərhəmətlidirlər. Sən onları rüku edən, səcdəyə qapanan, Allahdan lütf və razılıq diləyən görərsən. Əlamətləri isə üzlərində olan səcdə izidir. Bu onların Tövratdakı vəsfidir. İncildə isə onlar elə bir əkin kimi vəsf olunurlar ki, bu (əkin) cücərtisini üzə çıxarıb onu qüvvətləndirmiş, o da getdikcə qalınlaşıb gövdəsi üstündə şax duraraq əkinçiləri heyran etmişdir. (Allah möminlərin sayını artırır, özlərini də qüvvətləndirir) ki, kafirləri qəzəbləndirsin. Allah onlardan iman gətirib yaxşı işlər görənlərə bağışlanma və böyük bir mükafat vəd etmişdir”** (əl-Fəth, 29).

İmam Malik rahiməlləhu buyurur: “Kim səhər oyandıqda qəlbində Allah Elçisinin rahiməlləhu səhabələrinə qarşı qəzəb hiss edərsə, bu ayənin hökmü altına düşər”.²⁰

¹⁹ Buxari

²⁰ Hilyətul Əuliyə, 3/113.

79-cu sual: Səhabələrin hər birinin dərəcəsi eynidirmi? Yoxsa bir-birilərindən üstünlükləri vardır?

Cavab: Uca Allah buyurur: **“Sizlərdən (Məkkənin) fəthindən əvvəl xərcləyib döyüşənlər (başqaları ilə) eyni deyillər. Onların dərəcəsi (mallarını fəthdən) sonra xərcləyib döyüşənlərdən daha üstündür. Amma Allah onların hamısına ən gözəl olanı vəd etmişdir. Allah sizin nə etdiklərinizdən xəbərdardır”** (əl-Hədid, 10). Bu ayə dəlildir ki, onlar eyni dərəcədə deyildirlər. Onlar dərəcə baxımından bir-birilərindən fərqlənirlər.

80-ci sual: Səhabələri söyməyin qadağan olunması haqda dəlilləri zikr et.

Cavab: əl-Buxari və Muslimin ﷺ “Səhih” əsərlərində Əbu Səid əl-Xudri ر.ع.ə rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Mənim səhabələrimi söyməyin. Əgər sizdən biriniz (Allah yolunda) Uhud dağı qədər qızıl xərcləyərsə, onların bir ovuc, hətta yarısına belə çatmaz”.²¹ Hədisin mənası: Onların xərclədikləri nə səhabələrin fəzilətinə, nə də xərclədiklərinin yarısına çatmaz.

81-ci sual: Allah Elçisinin ﷺ səhabələrin xeyirli olmasına şahidliyini qeyd et.

Cavab: əl-Buxari və Muslimin ﷺ “Səhih” əsərlərində İmran ibn Husayn ر.ع.ə rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ən xeyirli insanlar mənim əsrimdə yaşayanlar, sonra onlardan sonra gələnlər, sonra onlardan sonra gələnlərdir”.²² Sonra İmran öz əsrindən sonra iki yoxsa üç əsr dedi.

82-ci sual: Bədr əhlinin fəzilətini zikr et!

Cavab: əl-Buxari və Muslimin ﷺ “Səhih” əsərlərində Əli ibn Əbu Talib ر.ع.ə rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ Hatib ibn Bəltəanın hədisində

²¹ əl-Buxari, 4674; Muslim, 2041, 2154.

²² əl-Buxari, 2651; Muslim, 2544.

(səhabəyə) dedi: “Həqiqətən, o, Bədrü görüb (orada vuruşub). Səni düşündürən nədir? Allah Bədr əhlinə baxıb demişdir: “İstədiyinizi edin, artıq sizi bağışladım!”²³

83-cü sual: Ridvan beyəti etmiş səhabələrin fəzilətini qeyd et.

Cavab: Səhih Muslimdə Cabir ibn Abdullah رضي الله عنه demişdir: “Ummu əl-Mubəşşir mənə xəbər verdi ki, Allah Elçisinin ﷺ Hafsanın yanında belə dediyini eşidib: “Allahın izni ilə ağac altında beyət edən səhabələrim oda (Cəhənnəm) girməyəcəklər”.²⁴ Onların ümumi sayı min dörd yüzdən çox idi. Əbubəkr, Ömər, Osman və Əli رضي الله عنه də onlardandır.

84-cü sual: Səhabələrin bir-birinə nisbətdə fəzilətləri necədir?

Cavab: Əhli-Sünnə etiqad edir ki, Allah Elçisindən ﷺ sonra ümmətin ən fəzilətli insanı Əbu Bəkr əs-Siddiqdir. Sonra Ömər əl-Fəruqdur. Bu səhabə və tabiirlərin icmasıdır. Onlardan heç kim bu məsələdə ixtilaf etməmişdir. Əhli-Sünnə üçüncü olaraq Osman ibn Affanı dəyərləndirir. Dördüncü isə Əlini dəyərləndirir. Allah onlardan razı olsun.

On üçüncü dər

Allah Nəbisinin ﷺ əhli-beytinə münasibətdə olan səhih əqidə

85-ci sual: Allah Nəbisinin ﷺ Əhli-Beyti haqqında əqidəmiz nədir?

Cavab: Allah Nəbisinin ﷺ əhli-beytinin sevilməsi, onların fəziləti və şərəfi əqidəmizdəndir. Allah Elçisinin ﷺ vəsiyyətinə əməl edərək: “Əhli-beytim haqqında sizə Allahı xatırladıram, əhli-beytim haqda sizə Allahı xatırladıram”.²⁵

²³ əl-Buxari, 4007; Muslim, 2494.

²⁴ Muslim, 2496.

²⁵ Muslim, 4425, 6378.

86-cı sual: Allah Nəbisinin ﷺ zövcələri əhli-beytdəndirmi?

Cavab: Bəli. Uca Allah onlara müraciətində demişdir: **“Evlərinizdə qərar tutun! İlk cahiliyyə dövründə olduğu kimi açıq-saçıq gəzməyin. Namaz qılın, zəkat verin, Allaha və Onun Elçisinə itaət edin. Ey ev əhli! Allah sizdən günahınızı silib aparmaq və sizi tərtəmiz etmək istəyir. Evlərinizdə oxunan Allahın ayələrini və hikməti yada salın. Həqiqətən, Allah Lütfkardır, (hər şeydən) Xəbərdardır”** (əl-Əhzab, 33-34).

İbn Kəsir رضى الله عنه təfsirində demişdir: “Bu ayə dəlildir ki, Allah Nəbisinin ﷺ zövcələri əhli-beytdəndir, çünki onlar bu ayənin nazil olma səbəbləridir. Ayənin nazil olmasına səbəb olmaq, bir sözlə o ayənin hökmünə daxil olmaq deməkdir”.²⁶

On dördüncü dər

Övliyaların kəramətində səhih əqidə

87-ci sual: Övliyaların kəraməti haqqında əqidəmiz nədir? Kəramətlər baş verirmi?

Cavab: Əhli-Sünnə vəl-Cəməə (Quran və Sünnədə) varid olan çoxsaylı dəlillərlə, Allahın övliyalarında kəramətin olmasına etiqad edir.

88-ci sual: Övliyaların tərifi nədir?

Cavab: Övliya – şəriətin əmr etdiklərini edən və çəkirdiklərindən çəkinən kimsədir. Uca Allah buyurur: **“Şübhəsiz ki, Allahın dostlarının heç bir qorxusu yoxdur və onlar kədərlənməyəcəklər. Onlar iman gətirmiş və (Allahdan) qorxmuşlar”** (Yunus, 62-63). Övliyalıq iman və təqva ilə olur.

²⁶ İbn Kəsirin təfsiri, 2/114

89-cu sual: Kəramətin tərifi nədir?

Cavab: Kəramət – insanların adət etdiyi şeylərdən xaric bir şeydir. Allah onu öz övliyalarından olan bir övliyanın əli ilə edir. Onun üçün dininə və dünyasına kömək edir. Lakin Allah dostlarının kəraməti peyğəmbərlərin möcüzələrinə çatmır.

90-cı sual: Allahın övliyalarına verdiyi bəzi kəramətləri zikr et.

Cavab: Allahın övliyalarına (verdiyi) kəramətlərdən:

1. Kəhf camaatının hekayəsi;
2. Məryəmin ﷺ hekayəsi. O zaman ki, doğum sancıları onu bir xurma ağacının gövdəsinə tərəf gətirdi, üzərinə təzə xurmaların tökülməsi üçün Allah ona (ağacı) gövdəsindən sirkələməyi əmr etdi. Yay vaxtı qış meyvələrinin, qış vaxtı isə yay meyvələrinin olması Allahın Məryəmə ﷺ verdiyi ruzilərdən idi;
3. Allahın yüz il öldürüb sonra diriltdiyi kişinin hekayəsi;
4. Rahib Cürehyin hekayəsi;
5. Bəni İsraildən olan üç nəfərin hekayəsi. Onlar mağaraya daxil oldular və mağaranı böyük bir daş bağladı.

Bunlardan başqa da, elm əhlinə bəlli olan, Quran və Sünnədə isbat olunanlar vardır. Həmçinin sələfi-salehin və onlardan sonra gələnlərin həyatında...

91-ci sual: Kəramətin olması bitmişdir, yoxsa hələ də davam edir?

Cavab: Kəramət bu ümmətdə Qiyamət saatına qədər olacaqdır, çünki kəramətin səbəbi Allahla dostluqdur. Dostluq da Qiyamət saatına qədər mövcuddur.

92-ci sual: Hər qeyri-adi bir şey edən övliya sayılırmı?

Cavab: Kim insanların adətlərinə uyğun olmayan bir şey ilə gələrsə, bütün əməlləri Kitab və Sünnəyə uyğun olmadıqca bu onun Allah

qatında təmizə çıxması və onun dostu olmasına dəlil deyil. Həmçinin gərək onun Quran və Sünnəyə müvafiqliyi və tabeçiliyi zahirən və batinən bilinsin.

On beşinci dər

Müsəlmanların əmr sahiblərinə qarşı olan səhih əqidə

93-cü sual: Əhli-Sünnənin əmr sahiblərinə qarşı olan etiqadı nədir?

Cavab: Əhli-Sünnə etiqad edir ki, Uca Allah möminlərə, əmr sahiblərinə (Allah və Elçisinə ﷺ) asiliyindən başqa (hər bir şeydə) itaət etməsini vacib etmişdir. Ubadə ibn əs-Samit ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ buyurmuşdur: “Çətinlikdə də, asanlıqda da, xoşladıqda da, xoşlamadıqda da, sənə əta etdikdə də, malını yesə, arxandan vursa belə, asiliyindən başqa (hər işdə əmr sahiblərini) eşit və itaət et!”²⁷

94-cü sual: Əmr sahiblərinə qarşı çıxmaq olarmı?

Cavab: Əmr sahiblərinə qarşı çıxmaq **olmaz!** Pislik və zülm etsələr belə, onlarda Allahdan (Kitab və Sünnədən) küfrə açıq-aşkar dəlalət edən bir şey görmədikcə, Əhli-Sünnə vəl-Cəməa hakimlərə qarşı çıxmağın haram olduğunu etiqad etmişdir. Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Əgər kiminsə üzərinə başçı təyin edilərsə və ondan Allaha asilik görərsə, gətirdiyi asiliyi inkar etsin. Əlini onun (başçının) itaətindən çəkməsin”.²⁸

95-ci sual: Hakimlərə qarşı çıxanların aqibəti nədir?

²⁷ İbn Hibban, 4645. əl-Albani səhih olduğunu bildirmişdir.

²⁸ Muslim, 3436, 4892.

Cavab: Allah camaatdan ayrılana bu dünyada və Axirətdə etdiyinə qarşılıq olaraq şiddətli cəza ilə qarşılıyacaq. Kim itaətdən çıxmış və camaatdan ayrılmış halda ölərsə, ölümü cahillik ölümü kimidir. Kim camaatı bölərsə, bu əzəmətli günahına görə kitabındakılardan (yazılanlardan) soruşulmaz. Kim camaatı bölərsə, Qiyamət günü Allah qatında onun heç bir hüccəti (dəlili) olmaz.

96-cı sual: Sələfilər başçıya dua etməyi müstəbəh saymışlar. Bunu açıqla.

Cavab: Əmr sahiblərinə - onların islahı və bağışlanması üçün dua etmək bəyənilən və təkid ediləndir. Bu, həmin kəsin Əhli-Sünnədən olmasına bir işarədir. Fudeyl ibn İyad رضي الله عنه buyurur: “Əgər mənim (qəbul olan) bir duam olsaydı, onu rəhbər üçün edərdim”.²⁹ Əgər azğınlıq edib zülm etsələr belə, onların əleyhinə deyil, islahı üçün dua etməyə əmr olunmuşuq. Çünki azğınlıq öz nəfləri və müsəlmanlar üçün, islah olmaları da öz nəfləri və müsəlmanlar üçündür. Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurur: “Əmr sahiblərini aldatmayın, söyməyin və qəzəbləndirməyin! Allahdan qorxun və səbir edin. Hesab günü yaxındır!”³⁰

On altıncı dər

Dində mübahisə etməyin qadağan olunması

97-ci sual: Dində mübahisə etmək haqda Əhli-Sünnənin mövqeyi nədir?

Cavab: Əhli-Sünnə vəl-Cəməa dində münaqişə və mübahisə etməyi qadağan etmiş, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم bundan çəkirmişdir. Ət-Tirmizi və İbn Məcədə رضي الله عنه Əbu Umamədən رضي الله عنه rəvayət edilir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم

²⁹ əl-Bərbəhari “Şərh əs-Sunnə” 121.

³⁰ İbn Əbu Asim, 1015. əl-Albani “Ziləlul-Cənnə”də (1015) hədisin isnadının yaxşı olduğunu bildirmişdir.

belə buyurdu: “Heç bir qövm üzərində olduğu haqdan, (dində) mübahisə etməyincə azmadılar. Sonra bu ayəni oxudu: **“Onlar bunu sənə yalnız höcət etmək üçün dedilər”**. (əz-Zuxruf, 58)”³¹

98-ci sual: Dində bəyənilməyən mübahisə nədir?

Cavab: Batil ilə mübahisə etmək, yaxud haqqın bəyanından sonra haqla, yaxud mübahisə etdiyi şeydə dəlili bilmədən, yaxud Quranda mütəşabihlərlə (mənası aydın olmayan ayələrlə) mübahisə etmək, yaxud doğru niyyət olmadan mübahisə etmək və sairə dində bəyənilməyən mübahisədir.

99-cu sual: Dində bəyənilən mübahisə nədir?

Cavab: Elmlə, doğru niyyətlə və mübahisənin ədəblərinə əməl edib haqqı üzə çıxarmaq və onu bəyan etmək üçün edilən mübahisə dində bəyənilən mübahisədir. Uca Allah buyurur: **“(İnsanları Rəbbinin yoluna hikmətlə, gözəl öyüd-nəsihətlə dəvət et və onlarla ən gözəl tərzdə mübahisə et”** (ən-Nəhl, 125).

100-cü sual: Dinimizdə olan mübahisələri qeyd et.

Cavab: Uca Allah bizə İbrahimin عليه السلام öz qövmü ilə və Musanın عليه السلام Fironla mübahisəsini zikr etmişdir. Sünnədə isə Adəmin Musaya عليه السلام hüccət gətirməsi, Sələfi salehdən çoxlu mübahisələr nəql olunmuşdur. Hamısı bəyənilən mübahisələrdir ki, özündə bunları cəm etmişdir:

1. Elm;
2. Doğru niyyət;
3. Sünnəyə tabeçilik;
4. Mübahisənin ədəbləri.

³¹ Ət-Tirmizi, 3252, 3562. Əl-Albani “Səhihut-Tərgib vət-Tərhib”də (141) həsən olduğunu bildirmişdir.

On yeddinci dər

Bidət əhli ilə oturmaqdan çəkındirmək

101-ci sual: Bidət əhli ilə oturmaqda Əhli-Sünnənin mövqeyi nədir?

Cavab: Əhli-Sünnə vəl-Cəməə bidət əhli ilə oturmaqdan şiddətli şəkildə çəkındirmişdir, çünki onların məclislərində Allahın əmrinə müxaliflik var. Onları və onların məclislərini sevmək, onların azğınlığının arxasınca getmək batil üzərində onlara tabe olmaq kimi təhlükəlidir. Uca Allah buyurur: **“Ayələrimizi lağlağıya qoyanları gördüyün zaman, onlar başqa söhbətə keçənə qədər onlardan üz çevir. Əgər şeytan (bunu) sənə unutdursa, xatırladıqdan sonra zalım camaatla birgə oturma”** (əl-Ənam, 68).

İbn Abbas رضي الله عنه buyurmuşdur: “Dində hər bir yenilik edən və hər bir bidətçi Qiyamət gününə qədər bu ayənin hökmünə daxildir”. əl-Qurtubi رحمته الله bunu öz təfsirində ondan (İbn Abbasdan رضي الله عنه) nəql edərək demişdir: “Bidət əhli ilə oturma! Çünki onların məclisləri qəlbləri xəstələndirir”.³²

102-ci sual: Bidət və həva əhli kimlərdir?

Cavab: İbn Teymiyyə رحمته الله buyurmuşdur: “O bidət ki, Kitab və Sünnəyə müxaliflikdə elm əhli arasında məşhurdur, onu edən kişi həva əhli (bidətçi) sayılır”.³³

³² Təfsir əl-Bəğavi, 2/401.

³³ Fətəva əl-Kubra, 4/194.

Mündəricat

Birinci dər s - Rububiyyət tövhidində səhih əqidə	4
İkinci dər s - Ad və sifətlər tövhidində səhih əqidə	5
Üçüncü dər s - Uluhiyyət (ibadət) tövhidində səhih əqidə	7
Dördüncü dər s - İmanın altı şərtində səhih əqidə	9
Beşinci dər s - Mələklərə imanda səhih əqidə	10
Altıncı dər s - Nazil olunmuş kitablarda səhih əqidə	15
Yeddinci dər s - Aləmlərin Rəbbinin rəsullarına səhih etiqadla inanmaq	17
Səkkizinci dər s - Axirət gününə inanmaqda səhih əqidə	21
Doqquzuncu dər s - Qəza və qədərə olan səhih əqidə	23
Onuncu dər s - İmanda səhih əqidə	25
On birinci dər s - Böyük günah edənin hökmündə səhih əqidə	28
On ikinci dər s - Allah Elçisinin ﷺ səhabələrinə qarşı olan səhih əqidə	30
On üçüncü dər s - Allah Elçisinin ﷺ əhli-beytinə olan səhih əqidə	35
On dördüncü dər s - Övliyaların kəramətində səhih əqidə	
On beşinci dər s - Müsəlmanların əmr sahiblərinə qarşı olan səhih əqidə	37
On altıncı dər s - Dində mübahisə etməyin qadağan olunması	38
On yeddinci dər s - Hava (bidət) əhli ilə oturmaqdan çəkəndirmək	40

